

Projekt Filharmoničtě se jim proto snaŹi pŹedstavit tenhle ŹanŹr i nejslavnějŹí skladatele tak, aby je to bavilo. ProstŹednictvěm kratŹších ukážek, her a povědání i pohádkověch pŹiběhů. „Děti naslouchaly, hudebně pŹedstaveně pozorně sledovaly a potě nĚm na tŹídách sdělovaly svoje zážitky. Voláme bravo a děkujeme,“ vzpoměnĚ paně uĉitelka z Prahy 4.

Celkem nabízí projekt Filharmoničtě Źest hudebněch pŹedstaveně pro nejmenŹí. PŹěběh o KobliŹkovi a baletce se soustŹeděně na spojeně hudby a taneĉněho pohybu. V pĚsmu Letem světem na osmi strunách děti seznamujě s houslemi prvně houslistky z pŹedněch ěeskěch orchestrů a děti si poslechnou tŹeba skladbu Mozarta, kterou napsal, kdyŹ byl tak maliĉkě jako ony. Program Spoluznět pak stojě na lidověch pěsněch z celěho světa a spoleĉněm zpěvu.

Oblěbeně stĚlice ale v programu zůstĚvajě takě. Maliĉkě posluchaĉi tak můŹou putovat s Honzou na jeho cestě za hudebněmi nĚstroji v pohádkověm pŹěběhu Jak se Honza uĉil muzikantem. Jindy se dozvědě tŹeba to, jakĚ hudba zněla cestou na Měsěc. Navěc poznajě nĚstroj, kterě doma urĉitě nemajě – pŹekrĚsnou harfu. To kdyŹ si do Źkolky pozvou princezny a jejich nĚstroje v programu Za poznĚněm tajů hudby.

Věce informacě na www.filharmoniste.cz.

Helena BartoŹovĚ, Filharmoničtě

Jak podpoŹit wellbeing dětě v MŹ

LUDMILA JIROTKOVĚ, ANNA PETROVĚ KUBEŹOVĚ

V pŹěspěvku nĚŹe popisujeme, jak lze rozvějet sociĚlně a emoĉně oblast pomocě programu Dobrěy zaĉĚtek[®], kterě si klade za cěl pŹěspět k duŹevněmu zdravě dětě i dospělěch. Po vytyĉeně zĚkladněho pojmu wellbeing si ukĚzeme na konkrětněch pŹěkladech, jak tato metodika v mateŹskě škole dobrě praxe v MŹ DobroměŹice naplňuje principy socio-emoĉněho uĉeně v souladu s nejnovějŹími vědeckěmi poznatky. Nastěněme, jak metodika Dobrěy zaĉĚtek[®] pomĚhĚ a uĉě děti i dospělě pŹedchĚzet konfliktům, sniŹovat je a reŹit v mateŹskě škole i mimo ni.

Co je to wellbeing a naplnění principů desatera vzdělávání SKAV v metodice Dobrý začátek®

V textu budeme vycházet z desatera, na kterém se shodli členové SKAV (Stálá konference asociací ve vzdělávání), jež součástí je i Schola Empirica, z. s., která metodiku Dobrý začátek do ČR přinesla. Jedná se o soubor základních principů týkajících se vzdělávání v průběhu celého života a usilují o naplnění tohoto desatera o vzdělávání.

Wellbeing jako stav duševní pohody a důležitost působení na děti od raného věku

Studie PISA 2015 představila indikátory hodnotící wellbeing dětí. Jedná se o „souhrn psychologických, kognitivních, sociálních a fyzických kvalit, které jedinec potřebuje ke šťastnému a naplněnému životu. Zkráceně jej můžeme označit jako stav převažující tělesné, duševní a společenské pohody“ (PISA, 2015).

Wellbeing je tedy spojován s pocitem subjektivní spokojenosti, psychickým či fyzickým zdravím, případně jejich kombinací.

Důležitost podpory wellbeingu ve vzdělávání popisuje UNESCO. Přichází s názorem, že: „Vzdělání rozvíjí dovednosti, hodnoty a názory, které umožňují vést zdravý a naplněný život, umožňuje dělat smysluplná rozhodnutí a navazovat pozitivní vztahy s okolím.“

Třetí definice od WHO bere v potaz i lidský potenciál a popisuje wellbeing jako „stav, ve kterém si člověk uvědomuje svůj vlastní potenciál, dokáže se vyrovnat s běžnými stresy života, může produktivně a plodně pracovat a přispívat své komunitě.“

Důležitosti vlivu těch, kdo působí na děti, se věnuje např. James J. Heckman, který popsal vztah mezi věkem, od kdy se cíleně dítěti věnujeme, a návratností v následném životě. Poukazuje, že cílený rozvoj je potřeba započít již u velmi malých dětí. Dítě s dobře rozvinutými socio-emočními dovednostmi má v životě mnohem větší šanci uspět, vytěžit lépe zdroje, které mu život nabízí. Pokud měkké dovednosti cíleně rozvíjejí i pedagogové na vyšším stupni vzdělávání, je proces rozvoje samozřejmě o to víc efektivní.

A chceme-li, aby se dospělí (ale i děti) uměli vyrovnat se složitými situacemi a zároveň mohli plně vyvinout svůj talent, je potřeba na tom pracovat od raného dětství.

Jak podporovat wellbeing dětí v prostředí MŠ, ukážeme konkrétními příklady z programu Dobrý začátek z MŠ

Dobroměřice podle výše zmíněných principů ve vzdělávání propagovaných SKAVem.

Princip 1 – Usilujeme o společnost, která je sociálně soudržná, spravedlivá, ohleduplná ke všem živým bytostem a životnímu prostředí, založená na svobodě a zodpovědnosti každého jedince.

Pokud je dítě sociálně a emočně zralé, je v důsledku schopné převzít zodpovědnost za své jednání a chování.

V mateřské škole se snažíme docílit zmiňovaný stav osobní pohody – ideální je, aby se děti cítily dobře a bezpečně. Každý pedagog k tomuto cíli míří a využívá k tomu různé způsoby. Metodika vede děti, ale potažmo i dospělé, k respektu, toleranci a dodržování pravidel. Ty se dětem vštěpují průběžně hned od nástupu do školky, jsou jim neustále připomínány, pozitivně se upevňují prostřednictvím situačního učení a modelového chování pedagogů. Samy děti se učí všimnout si správně použitých pravidel a vhodných řešení, používají chválu a soustředí se na to, co funguje, namísto negativního/nechtěného.

Děti vede metodika k velké samostatnosti, a to nejen v oblasti sebeobsluhy. Mají možnost volby, s čím si budou hrát a na čem budou pracovat, ale s možností volby jde ruku v ruce také zodpovědnost za svůj výběr. Dobrý začátek® nabízí strategie a metody, jak děti adekvátně v zodpovědnosti podporovat.

Ve školce by se měly děti naučit, že skoro vždy mají možnost volby a že mohou z velké části samy ovlivnit, jak se budou cítit. Je to velice náročná disciplína, kterou neovládá dokonce ani mnoho dospělých – mnoho z nás občas čeká, až se o nás někdo postará, až někdo zařídí, aby nám bylo dobře.

Dobrý začátek® se snaží děti vybavit takovými dovednostmi, aby v budoucnu byly schopné převzít zodpovědnost za to, jak se cítí, a aby si dokázaly pomoci v náročných chvílích.

Princip 2 – Smyslem vzdělávání je, aby každý mohl rozvíjet co nejlépe svůj potenciál, najít své místo ve společnosti a prožít spokojený život.

Učitel, který je klíčovým aktérem ve vzdělávacím procesu, by měl být schopen rozpoznat a společně s dítětem odhalit jeho slabé a silné stránky.

Metodika obdobně jako Clifton (Clifton et al., 2002) slabé stránky vnímá jako překážky, které lze zvládnout, jako dovednosti, jimž se lze naučit, nebo znalosti, které je možné získat.

Učitel pak vytváří vhodné podmínky k tomu, aby pracoval s oběma stránkami – silnými i slabými. Slabé stránky se snaží podpořit. Silné stránky a obecně potenciál se snaží u dětí rozvíjet.

Dobrý začátek[®] se věnuje vedle dětí i osobnosti pedagoga, pomáhá učitelům zvládat stresovou zátěž a podporuje je v profesním rozvoji prostřednictvím mentoringu.

Princip 3 – Chtít se učit je přirozené a kvalitní vzdělávání z toho vychází. Bez vnitřní motivace se nerozvíjí sebeúcta, odpovědnost a samostatnost.

Výzkumy a evaluace důsledků použití metodiky Dobrého začátku[®] potvrzují, že pro dosažení úspěchů ve škole je v předškolním věku nejdůležitější rozvoj motivačních vlastností a socio-emočních dovedností. Motivace k učení by se u dětí měla zakládat na podpoře jejich přirozené zvědavosti, čehož by měl pedagog využít. Na základě vnitřní motivace může dítě maximálně rozvíjet svůj potenciál, ale také odpovědnost.

V Dobrém začátku[®] je dítě neustále oceňováno, platí zde pravidlo, že čím více jsou děti chváleny (za své chování, ne za to, jaké jsou), tím více „rostou“ a pozitivní prostředí vnitřní motivaci významně podporuje.

Princip 4 – Kvalitní učení a rozvoj osobnosti probíhá výhradně v prostředí vzájemnosti, bezpečí, důvěry a smysluplných podnětů.

Pocit bezpečí patří mezi základní potřeby lidí. Aby se děti cítily v mateřské škole dobře, je nutné, aby byly v bezpečí. Jedním ze způsobů, jak vytvořit z mateřské školy bezpečné místo, je mít jasně stanovená pravidla. Nejedná se ale jen o seznam toho, co se může a co nikoliv.

Pravidla se ujasňují společně s dětmi, protože popisují soužití ve škole, kde jsou oni i dospělí. Důležité také je, jaká slova k tomu užíváme a jaké významy s nimi spojujeme, to vše určuje klima ve třídě. Pravidla je potřeba mít formulovaná pozitivně, tedy tak, aby děti věděly, co dělat mají, a ne co dělat nemají (např. pravidlo „Nekřičíme“ formuluje metodika jako „Používáme tichý hlas“).

Princip 5 – Učíme se od sebe navzájem. Interakce v kulturně, sociálně, věkově i jinak různorodé skupině tomu napomáhají.

Metodika funguje jako nástroj účinné prevence, dává pedagogům konkrétní návody, jak s dětmi pracovat a jak s nimi

mluvit, jak reagovat na individuální potřeby dětí a zároveň učit bezkonfliktní komunikace ve skupině. V praxi učitelky kvitují to, že neřeší jen následek, například jak vyřešit konflikt mezi dětmi (i když efektivně řešit konflikty ve třídě je velice důležité), ale soustavným působením podle Dobrého začátku[®] se tyto situace eliminují na minimum. Děti se učí, že ne všichni jsou stejní, ale každý má své kvality. Každý z nás přispívá do společného soužití něčím jiným a tato různorodost nás všechny něco může naučit.

A jak lze podpořit vzájemné učení se od druhého? Děti se učí hlavně nápodobou a vzájemnou interakcí. Pokud dítě vzděláváme v heterogenní skupině (genderově, věkově, sociálně i kulturně), vždy je to velmi přínosné. Mimo jiné je učíme vzájemnému respektu a toleranci. Děti se mezi sebou nesrovnávají, i když si uvědomují, že každému se daří něco jiného. Je důležité odhalit u každého dítěte oblast, kde si je jistý a ve které svými znalostmi či dovednostmi může obohatit ostatní.

Princip 6 – Každý se učí jinak. Proto považujeme za nezbytné respektovat potřeby každého jedince a poskytovat mu podporu k nalezení jeho vlastní cesty.

Každý člověk je individualitou a takto ho také máme chápat a přistupovat k němu. Je velice těžké mít ve třídě 25 dětí s rozdílnými individuálními potřebami, ale mnohem těžší je snažit se těchto 25 dětí někam „zaškatulkovat“ a všechny stejně vzdělávat. Dobrý začátek[®] podporuje **individuální potřeby**, pomáhá pedagogy vybavit dovednostmi, jak děti individuálně podporovat, aby se necítily odstrčené či ponížené. Děti jsou často vybízeny k tomu, aby se vzájemně motivovaly a podporovaly.

Princip 7 – Vzdělavatel je průvodcem na cestě vzdělávání. Je zodpovědný za vytváření podmínek, prostředí a podnětů.

Pedagog v MŠ může velkou měrou přispět k úspěchu dětí. V mateřské škole by měly být vztahy mezi učitelem a dětmi založené na vzájemné důvěře, pochopení a respektu.

Jak bylo zmíněno výše, metodika pracuje i s tím, že pro budování bezpečí a důvěry jsou důležité nejen nároky na samotné chování dětí, ale především jednání pedagogů v jakékoliv denní situaci. Tím je myšleno konzistentní, očekávatelné rozhodnutí, pravidelnost a řád aktivit, předvídatelné činnosti a v neposlední řadě i plynulý a jasně sdělený přechod mezi činnostmi v programu dne.

V Dobrém začátku[®] platí, že pedagog podporuje pozitivní přístup k sobě i dětem a on, stejně jako děti, může zlepšit svým žádoucím chováním klima ve třídě.

Vzdělavatel učí děti rozeznávat pocity a ovládat emoce, vede děti k odpovědnosti a pomáhá dětem navázat a posilovat vztahy. Využívá situační a prožitkové učení, poskytuje jasné návody a používá jazyk, kterému děti rozumí.

Princip 8 – Vzdělavatel poskytuje cílenou zpětnou vazbu, která napomáhá učení a rozvoji osobnosti.

Nedílnou součástí vzdělávacího procesu je hodnocení. Metodika Dobrý začátek® klade velký důraz na způsob komunikace, která je přátelská a zaměřená na hodnocení konkrétní činnosti dítěte a na posílení schopností dítěte v sebehodnocení. K reflexi či hodnocení pedagog využívá neutrální jazyk (tzv. popisný jazyk) a také pracuje s konstruktivní pochvalou. Vychází z toho, že způsobem, jakým děti podporujeme, uznáváme a oceňujeme, je učíme vyrovnávat se s případnými překážkami a neúspěchy. Budujeme zdravou sebedůvěru a učíme je být samostatnými a odpovědnými.

Princip 9 – Jen společnou péčí všech vytvoříme prostředí, kde vzdělávání bude kvalitní a pro každého.

V mateřské škole je důležitá spolupráce, a to směrem k těm, kdo po odchodu ze školky působí na děti – tedy k rodičům. Spolupráce s rodiči je v Dobrém začátku® velkým tématem a součástí metod podpory sociálních a emočních vztahů. Je velice důležité, aby partnerský vztah mezi rodiči a učiteli byl založený na vzájemném respektu, slušnosti a důvěře.

Rodiče mají právo na nezkrácené informace o tom, co se děje v mateřské škole, ale tyto informace se dají říkat různým způsobem. S rodiči hovoříme, kdykoliv je to možné, je potřeba, aby od pedagogů slyšeli mnoho pozitivních postřehů, co se dítěti ve škole podařilo, co se mu líbilo apod. Když je potřeba vyřešit nějaký problém, určitě je třeba ho nezlehčovat a v komunikaci se zaměřit na navrhování možností k jeho řešení.

Princip 10 – V konečném důsledku každý člověk odpovídá za své vzdělávání sám.

Metodika Dobrý začátek® souzní mimo jiné i s principy memoranda platformy včasné péče, která hovoří o tom, že každé dítě má právo zažít ve škole i v životě úspěch. Autoři článku věří, že v socio-emoční oblasti může být metodika účinným řešením, které podpoří děti v jejich přirozeném vývoji a v rozvoji dalších životních strategií.

Doufáme, že děti **uspějí nejenom ve škole, ale i v životě** a že Metodika Dobrý začátek® přispěje k naplnění hlavního cíle vzdělávání definovaného MŠMT a připraví děti na to „*aby se projevovaly jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovaly svá práva a naplňovaly své povinnosti; aby poznávaly a rozvíjely vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovaly je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci*“.

Schola Empirica dlouhodobě podporuje pedagogy MŠ v rozvoji socio-emočních dovedností dětí pomocí metodiky Dobrý začátek® pro MŠ, jež vychází z principů amerického programu Incredible Years.

Poznámka redakce

*Text byl zpracován na základě příspěvku, který zazněl na konferenci **Škola jako místo setkávání** 4. října 2023. Další materiály naleznete na www.skolajakomistose setkavani.cz.*

ZDROJE

- HAVRDOVÁ, E. a K. VYHNÁNKOVÁ. (eds.) *Dobrý začátek. Ověřené postupy pro učitelky mateřských škol*. Praha, Schola Empirica, 2015
- Metodika Incredible Years: www.incredibleyears.org
- CLIFTON, D. O., ANDERSON, E. Ch. a L. A. SCHREINER. *StrengthsQuest. Discover and develop your strengths in academics, career, and beyond*. Gallup Press, 2002.
- KOUTNÁ, M., KLIMEŠOVÁ, M., NETÍK, J., HAVRDOVÁ, E. a B. DVOŘÁKOVÁ. *Závěrečná evaluační zpráva. Centra kolegiální podpory v metodice socio-emočního rozvoje předškolních dětí Dobrý začátek*. Praha: Schola Empirica, 2022.

Mgr. Ludmila Jirotková, mentorka a lektorka projektu Dobrý začátek®, ředitelka MŠ Dobroměřice, která s metodikou pracuje již od roku 2014

Mgr. Anna Petrová Kubešová, metodička projektu Dobrý začátek®, Schola Empirica, z. s.